

Doprinos nastavnog programa geografije razvoju građanske kompetencije

Doc. dr. sc. Ružica Vuk

GEOGRAFSKI ODSJEK

Prirodoslovno-matematički fakultet

Sveučilište u Zagrebu

Ključni dokumenti

- NACIONALNI OKVIRNI KURIKULUM-kompetencijski pristup
- HRVATSKI KVALIFIKACIJSKI OKVIR-ishodi učenja
- ODLUKA o eksperimentalnoj provedbi i praćenju provedbe kurikuluma GOO u 12 OŠ i SŠ u 2012./2013. i 2013./2014. školskoj godini
- ODLUKA o IZMJENI ODLUKE o eksperimentalnoj provedbi i praćenju provedbe kurikuluma GOO u **12 OŠ i SŠ** u 2012./2013. i 2013./2014. školskoj godini
- Osnovne **odrednice i smjernice za implementaciju** Kurikuluma GOO
- **Kurikulum** GOO

Što NOK “propisuje”?

- temeljne vrijednosti odgoja i obrazovanja
- ciljeve odgoja i obrazovanja
- načela odgoja i obrazovanja
- ciljeve odgojno-obrazovnih područja
- vrednovanje učeničkih postignuća
- vrednovanje i samovrednovanje ostvarivanja NK-a
- razvijanje kompetencija (promjena metoda i oblika rada)
- međupredmetne teme

Temeljne (ključne) kompetencije

- komunikacija na materinskomu jeziku
- komunikacija na stranim jezicima
- matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju i tehnologiji
- digitalna kompetencija
- učiti kako učiti (**metodička kompetencija**)
- **socijalna i građanska kompetencija**
- inicijativnost i poduzetnost
- kulturna svijest i izražavanje

Socijalna i građanska kompetencija

- obuhvaća osposobljenost za međuljudsku i međukulturnu suradnju

Međupredmetne teme

Ostvarivanje međupredmetnih tema u nadležnosti je škole.

Škole razrađuju međupredmetne teme i određuju načine na koje će ih ostvariti. Međupredmetne teme škole mogu ostvariti **na više načina**.

Učinkovitost razvoja međupredmetnih kompetencija učenika veća je kada se, osim **ugradbe u pojedine predmete, ostvaruju zajedničkim projektima ili modulima**.

Nacionalni okvirni kurikulum predviđa da se u osnovnim i srednjim školama ostvaruju ove međupredmetne teme ili interdisciplinarni sadržaji i/ili moduli:

OSOBNI I SOCIJALNI RAZVOJ

- Svrha je poučavanja osobnoga i socijalnoga razvoja osposobiti učenike da prepoznaju i kritički procjenjuju vlastite i društvene vrijednosti kao bitne činitelje koji utječu na njihovo vlastito mišljenje i djelovanje, da razviju odgovornost za vlastito ponašanje i život, pozitivan odnos prema drugima i konstruktivno sudjeluju u društvenom životu...

ZDRAVLJE, SIGURNOST I ZAŠTITA OKOLIŠA

- Međupredmetnom temom *Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša* u svim se odgojno-obrazovnim područjima promiče i osigurava **razvoj pozitivna i odgovorna odnosa** učenika **prema** svome zdravlju i sigurnosti, zdravlju i sigurnosti drugih te zaštititi **okoliša i održivom razvoju**. Razvijaju razumijevanje za složenost problema što ih u odnosu na okoliš donose promijenjeni uvjeti života te društveni, gospodarski i tehnološki razvoj. Učenici **izgrađuju pozitivan sustav vrijednosti** u odnosu na **potrebu očuvanja kvalitete okoliša te racionalno korištenje prirodnih izvora**.

UČITI KAKO UČITI

- Svrha je razvoja kompetencije *učiti kako učiti* osposobiti učenike da znaju učinkovito organizirati i upravljati vlastitim učenjem te razviti pozitivan stav prema učenju.
- Ona također uključuje znanje o strategijama i metodama učenja, osposobljavanje učenika za procenjivanje i odabiranje strategija i metoda učenja koje mu najbolje odgovaraju, osposobljavanje učenika za **preuzimanje odgovornosti za vlastito učenje** te donošenje odluka o vlastitome obrazovnom putu.

PODUZETNIŠTVO

- Osnovni je cilj razvoja poduzetničke kompetencije u učenika razvoj osobina ličnosti te znanja, vještina, sposobnosti i stavova potrebnih za djelovanje pojedinca kao uspješne poduzetne osobe.
- U osnovi razvoja poduzetničke kompetencije kao međupredmetne teme koja se razvija kroz sve predmete je razvoj poduzetne osobe osposobljene za uočavanje prilika u kojima svoje ideje mogu pretvoriti u djelatnost ili pothvat u različitim situacijama: obrazovanju, radu i životu općenito.

UPORABA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE

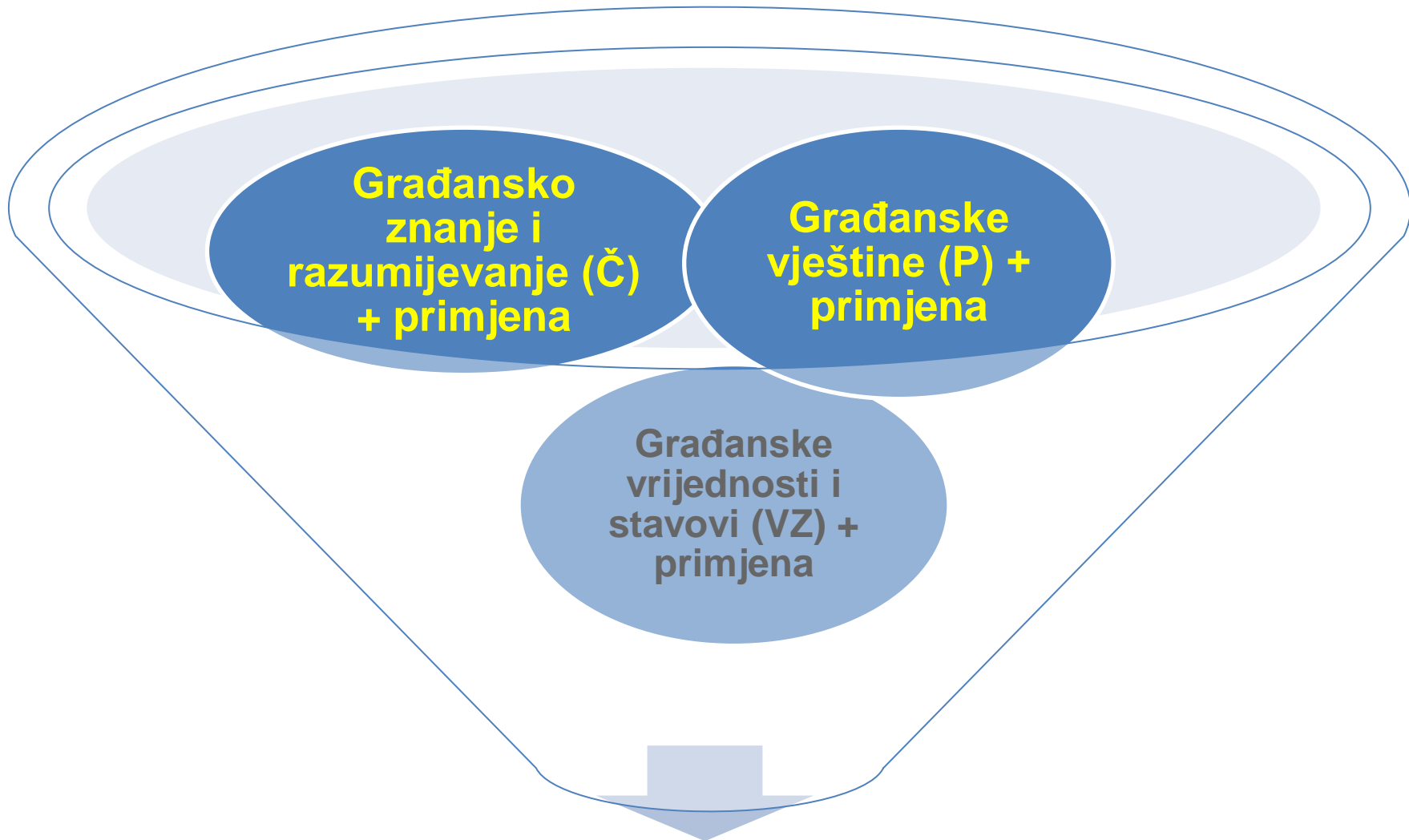
- Informacijska i komunikacijska tehnologija ima mogućnosti najsuvremenijega dostupna nastavnoga pomagala i sredstva u svim odgojno-obrazovnim područjima. Mogućnostima multimedijских prikaza i pristupa računalnim mrežama, osobito internetu, omogućuje trenutni pristup golemu i brzo rastućemu broju informacija iz cijeloga svijeta omogućujući ujedno i njihovo pretraživanje. Uz to, pridonosi razvoju učeničkih sposobnosti samostalnoga učenja i suradnje s drugima te njihovih komunikacijskih sposobnosti.

GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

- Suvremene demokracije trebaju radne, obaviještene i odgovorne građane, odnosno državljane. Svrha je poučavanja međupredmetne teme *Građanski odgoj i obrazovanje* pridonijeti osposobljenosti učenika za aktivno i učinkovito obavljanje građanske uloge.

Osnovne odrednice i smjernice za implementaciju *Kurikuluma GOO*

- Cjelovit razvoj **građanske kompetencije**
- Podjednaki razvoj **strukturnih** i **funkcionalnih dimenzija**: ČINJENIČNO + PROCESUALNO + VRIJEDNOSNO ZNANJE + PRIMJENA STEČENOG ZNANJA u školi i lokalnoj zajednici

Funkcionalne dimenzije

CILJEVI ZA 5.-8. RAZRED

Ciljevi 5.-8. razred

- razvoj **znanja, vještina** te usvajanje **vrijednosti i stavova** potrebnih **za** učinkovito **ostvarivanje uloge građanina RH** (spiralno-razvojni koncept kurikuluma)
- **svijest o sebi** kao demokratskim građanima RH (poznavanje svojih prava i odgovornosti) koje proizlaze iz Ustava i zakona;
- stjecanje znanja o **vrijednostima i načelima na kojima se Republika Hrvatska razvija**
- razumijevanje uloge, institucija i načina na koje **vlast upravlja demokratskim procesima**, razlika između demokratskog i nedemokratskog djelovanja vlasti te uloge građana u demokratskom razvoju Hrvatske;
- neovisno, aktivno i odgovorno **sudjelovanje u demokratskom odlučivanju**;

Ciljevi 5.-8. razred

- razviti društvene **komunikacijske i suradničke vještine**, kritičku političku i građansku pismenosti, svijest o važnosti angažiranosti pojedinca za osobnu i zajedničku dobrobit te vještine uočavanja i rješavanja aktualnih društvenih problema na različitim razinama;
- njegovati **osjećaj** domovinske **pripadnosti**, pripadnosti svom nacionalnom identitetu te otvorenost i poštovanje identiteta drugih;
- osposobiti učenike da razumiju, zagovaraju i u odnosima s drugima primjenjuju **načela ljudskog dostojanstva, otvorenosti**, ravnopravnosti, pravednosti, vladavine prava, nenasilja i solidarnosti te **odgovornog gospodarenja prirodnim i društvenim resursima**.

CILJEVI ZA 1. i 2. RAZRED

- osposobiti učenike za **razumijevanje europske i međunarodne dimenzije aktivnog i dogovornog građanstva** stjecanjem znanja o europskim i međunarodnim standardima i mehanizmima zaštite ljudskih prava te o ulozi Hrvatske i hrvatskih građana u unaprijeđenju djelotvornosti tih sustava;
- pripremiti učenike za **aktivno sudjelovanje u europskim i međunarodnim političkim, društvenim, kulturnim i gospodarskim procesima**, kako bi se uspješno nosili s novim životnim izazovima i rizicima;
- promicati znanja i vještine **kritičke analize, tumačenja i vrednovanja europskih i međunarodnih politika, globalnih društvenih i kulturnih procesa, stvaranja svjetskog tržišta i proizvodnje novih tehnologija** prema njihovu doprinosu razvoju demokracije i održivom razvoju općenito te dobrobiti pojedinca, društvenih grupa i država, osobito hrvatskih građana i Republike Hrvatske;
- istovremeno kod učenika razvijati **otvorenost prema kulturnoj različitosti Europe i svijeta i svijest o važnosti očuvanja svoje** lokalne, nacionalne i domovinske **kulture** te ih poticati na **aktivno sudjelovanje u akcijama za očuvanje kulturne različitosti pred globalizacijskim procesima** na svim razinama;
- osposobiti učenike za **razumijevanje uzroka i posljedica kao i mjera za suzbijanje najakutnijih svjetskih problema**, kao što su neujednačen rast i razvoj; siromaštvo, glad i pothranjenost; nasilje, terorizam i oružani sukobi; organizirani kriminal, trgovanja ljudima i organima; diskriminacija žena; rasizam, iskorištavanje dječjeg rada i sl.;
- osposobiti učenike za **razumijevanje važnosti osobne inicijative, strategijskog planiranja i cjeloživotnog učenja** za osobno i profesionalno ispunjenje u visokokonkurentnom svijetu.

Područja ostvarivanja

- **PREDMETI** + SRO + izvannastavne aktivnosti + istraživački projekti i humanitarne akcije (u suradnji s lokalnom zajednicom, osobito organizacijama civilnog društva)

Koja se postignuća očekuju od
učenika?

Primjer: II. i III. ciklus

- učenici se dovode u situacije u kojima **opisuju, analiziraju, tumače, prosuđuju i rješavaju pitanja i probleme** koji su važni za njih osobno u kontekstu osiguranja političkog, društvenog, kulturnog, gospodarskog i ekološkog razvoja i stabilnosti hrvatskog društva
- svoje pristupe i rješenja temelje na demokratskim načelima i njihovu učinkovitost isprobavaju u praksi, čime stječu sigurnost u ulogu građana Republike Hrvatske

Koje se aktivnosti očekuju od učitelja?

- **Predmetni učitelj** ugrađuje teme građanskog odgoja i obrazovanja u svoj INPP tako da ih povezuje s postojećim predmetnim temama (u suradnji s djelatnicima škole, roditeljima, stručnjacima, predstavnicima vlasti, organizacijama civilnog društva i gospodarskim subjektima)
- koristi participativne, istraživačke i suradničke metode učenja i poučavanja, ali i različite izvore informiranja (kritički pristup društvenoj, političkoj, kulturnoj i gospodarskoj stvarnosti, uočavanje problema, zajedničko traženje rješenja i provjeravanje njihove učinkovitosti).

- učenicima ostaviti prostora za:
- promatranje i analizu događaja u društvu,
- kritičku analizu tekstova iz udžbenika i školske literature te medijskih informacija,
- simulaciju događaja i igranje uloga,
- poticati učenike na organizaciju i sudjelovanje u humanitarnim i drugim akcijama civilnog društva te na dobrovoljni rad na različitim razinama,
- prepustiti učenicima organizaciju i vođenje diskusija, debata i radionica,

- osigurati učenicima sudjelovanje u javnim raspravama,
- osigurati učenicima promatranje rada zakonodavne i izvršne vlasti te sudova i policije,
- organizirati posjete odgovarajućim istraživačkim ustanovama, organizacijama civilnog društva, javnim ustanovama koje skrbe za bolesne i nemoćne i sl.
- Praćenje i provjeravanje ostvarenosti ciljeva i ishoda?

Provedbene aktivnosti

- izbor predsjednika razreda i izbor za vijeće učenika, donošenje razrednih i školskih pravila ponašanja te određenje sankcija za njihovo kršenje, ...
- uređivanje razrednih i školskih novina, izrada plakata, izložba fotografija;
- istraživačke aktivnosti
- rasprave o aktualnim pitanjima o kojima postoje suprotstavljena mišljenja u društvu;
- analitički i strategijski pristup rješavanju problema;
- dobrovoljni i humanitarni rad u zajednici, posjete dječjim domovima

Provedbene aktivnosti

- povezivanje učenja za građanska, politička, gospodarska, socijalna i kulturna prava s **obilježavanjem posebnih dana**
- **istraživački projekti** o kulturnim raznolikostima i zajedničkoj hrvatskoj kulturi (simboli, običaji, jezik, glazba, predmeti, jela ...)
- **obilježavanje** najvažnijih **blagdana** vjerskih zajednica u Hrvatskoj;
- **posjete** muzejima i povijesno značajnim spomenicima ili lokalitetima;
- **posjete** državnim institucijama i tijelima, praćenje rada Sabora preko medija, razgovori s predstavnicima parlamentarnih i lokalnih političkih stranaka, obraćanje nositeljima vlasti i lokalnim političarima;

Provedbene aktivnosti

- sudjelovanje u odgovarajućim **akcijama organizacija civilnog društva**;
- kreativne **radionice za očuvanje okoliša**;
- **uzgoj ekoloških proizvoda** u školskim zadrugama i vrtovima;
- **posjeti tvrtkama, razgovori s gospodarstvenicima i malim poduzetnicima, sajmovi poslova itd.**

Strukturne dimenzije građanske kompetencije

Ljudskopravna dimenzija građanske kompetencije

- dostojanstvo osobe, ljudska prava, slobode i odgovornosti u kontekstu ustavnih i zakonskih odredbi Republike Hrvatske
- ravnopravnost u odnosu na dob, spol, te **etničku**, **vjersku**, klasnu i drugu pripadnost, **rasu** i druge razlike
- poštivanje vladavine prava
- suzbijanje neljudskog, ponižavajućeg i nepoštenog (koruptivnog) ponašanja
- suzbijanje društvene isključenosti i drugih oblika diskriminacije pojedinca

Politička dimenzija građanske kompetencije

- modeli demokracije
- vlast i demokratsko upravljanje državom
- sudjelovanje građana u demokratskom upravljanju na lokalnoj i nacionalnoj razini (kandidiranje i izbor)
- istraživanje i rješavanje problema lokalne i nacionalne zajednice

Društvena dimenzija građanske kompetencije

- društvene komunikacijske vještine
- timski rad
- upravljanje emocijama
- upravljanje sukobima
- volontiranje i razvoj socijalne solidarnosti

Kulturološka dimenzija građanske kompetencije

- razvoj osobnog, zavičajnog, većinskog i manjinskih nacionalnih **identiteta** kao dio hrvatskog domovinskog identiteta
- interkulturalna osjetljivost, interkulturalni dijalog
- osvještavanje i uklanjanje stereotipa i predrasuda

Gospodarska dimenzija građanske kompetencije

- odgovorno gospodarstvo, poduzetnost i poduzetništvo
- pravo i odgovornosti u očuvanju i raspolaganju nacionalnim bogatstvima
- pravo na učenje za konkurentnost na tržištu - prava potrošača

Ekološka dimenzija građanske kompetencije

- ustavne odredbe o pravu na zdravi okoliš
- **održivi razvoj** Republike Hrvatske
- uloga građana u održivom razvoju

Doprinos geografije razvoju građanske
kompetencije

Ekološka dimenzija građanske kompetencije

- nabrojiti najveće onečišćivače mora i predložiti mjere za zaštitu mora
- opisati važnost močvara;
- prosuditi analizom fotografija kako neravnomjeran raspored voda u prirodi utječe na živi svijet
- obrazložiti važnost pravilnoga odlaganja otpada; razvrstati otpad za reciklažu
- obrazložiti važnost prirodne i kulturne baštine u Republici Hrvatskoj pod zaštitom UNESCO-a
- procijeniti prednosti i nedostatke življenja uz vulkane i obale
- navesti primjere i probleme suvremenoga transporta nafte
- obrazložiti važnost sustava za natapanje i izdvojiti negativne posljedice

Ekološka dimenzija građanske kompetencije

- opisati problem krčenja džungle
- izdvojiti probleme velegradova Japana i Indije
- opisati značajke velegradova (Amerike) i izdvojiti probleme življenja u njima
- obrazložiti razloge izdvajanja prirodnih rezervata i njihovu ulogu u safarijskom turizmu
- istaknuti ekološko značenje polarnih područja
- navesti i opisati primjere očuvanja biološke raznolikosti
- opisati zakonom zaštićene prirodne posebnosti i ekološke probleme (Beloveška prašuma, Černobilj)
- objasniti utjecaj stanovništva i ljudskih djelatnosti na okoliš te poznavati osnove politike zaštite okoliša
- nabrojiti, opisati i usporediti stroge rezervate, nacionalne parkove i parkove prirode, prirodnu i kulturnu baštinu svjetske važnosti te primjere spomenika prirodne i kulturne baštine
- opisati prirodnogeografska obilježja i ekološke probleme Jadranskoga mora

Gospodarska dimenzija građanske kompetencije

- obrazložiti važnost sirovina i energije za život i rad čovjeka
- prosuditi prednosti i nedostatke izgradnje akumulacijskih brana
- opisati proces širenja pustinja i posljedice
- navesti probleme obilja i nedostatka vode
- obrazložiti probleme niske gospodarske razvijenosti (Afrika)
- obrazložiti prednosti i nedostatke monokulturne proizvodnje
- analizirati problem vode i važnost arteških bunara
- opisati važnost geotermalne energije i energije vjetra

Kulturološka dimenzija građanske kompetencije

- nabrojiti glavne rasne skupine i svjetske vjere; imenovati svjetske jezike i obrazložiti njihovu važnost;
 - protumačiti razliku između migracija u prošlosti i danas;
 - opisati dva do tri problema nerazvijenih država svijeta,
 - obrazložiti važnost kulturno-povijesne baštine i raznolikosti vjera za turističku djelatnost
 - opisati različitost rasa, vjera i jezika (Afrika)
 - izdvojiti suvremene probleme stanovništva i navesti primjere mogućih rješenja (Afrika)
 - navesti probleme nekontroliranoga iseljavanja u SAD i gradove Meksika
-
- razlikovati smjerove migracija u prošlosti i danas te njihove uzroke i posljedice;
 - protumačiti različitost etničkoga i jezičnoga sastava stanovništva (indoeuropski jezici);
 - obrazložiti etnički i vjerski mozaik naroda

Ljudskopravna dimenzija građanske kompetencije

- navesti dva do tri primjera prava djece iz Deklaracije o pravima djeteta UNICEF-a;

Društvena dimenzija građanske kompetencije

- opisati proces proširivanja EU-a i mjesto Republike Hrvatske u europskim integracijama;
- navesti primjere suradnje Republike Hrvatske s EU-om i drugim gospodarskim zajednicama